

11. Aynı şahıs için bir şeref kitabesi parçası.
12. Bryoninaos'un karısı Kyreinia Patra için şeref kitabesi.
13. Gladiatör Kabartmaları ile birlikte Modestos için şeref kitabesi.
14. Gladiatör kabartmaları ile birlikte başrahibe Modesta için şeref kitabesi.
15. Şehre iyiliği dokunan Argaios için şeref kitabesi.
16. Eunonios adında bir Bizanslı için şeref kitabesi.
17. Side «bule» si için «demos» tarafından rekzedilen şeref kitabesi.
18. Side «demos» u için «bule» tarafından rekzedilen şeref kitabesi.
19. Bir Apollon bayramı ile ilgili «agon» kitabesi ve kabartmaları.
20. Agon kitabesi parçası.
21. Agon kitabesi parçası.
22. Bir lâhid kitabesi parçası.
23. Bir mezar kitabesi parçası.
24. Büyük ve anıtsal adak kitabesi parçası.
25. Tarihi havi bir çeşme binası kitabesi.
26. L. Publius Aelius'un vakıf vesikası parçası.
27. Bir vergi tarhi ile ilgili bitmemiş kitabeyi havi heykel kaidesi.
28. Kitabesi kazılmış heykel kaidesi.
29. Kitabesi kazılmış ikinci bir heykel kaidesi.
30. Büyük bir kalker blok üzerinde (M E N) harflerinden ibaret bitmemiş bir kelime.

31—45. Muhtelif büyüklükte kitabe parçaları.

Bunlardan buldukları yerlerde bırakılmaları mahzurlu olan kırık kitabeler ve kitabe parçaları okul müzesi deposuna nakledilmiş ve bunlara 36—52 envanter numarası verilmiştir (17 parça).

Prof. Dr. ARIF MANSEL

ANKARA ÜNİVERSİTESİ ADINA YAPILAN FRAKTİN KAZISI VE TETKİK GEZİLERİ

Türk Tarih Kurumu'nun 1947 yılında yapacağı kazı ve geziler hakkında karar vermeğe yetkili üyelerin toplantısında müdafaasını yaptığım görüşten bir hafta sonra, Ankara Üniversitesi Rektörü Ord. Prof. Şevket Aziz Kansu, Anadolu'nun bazı eski büyük şehirleri ve bunların müstakbel kazıları hakkındaki görüşümü açıklamamı istemiş ve bilhassa Üniversite'nin de kurulmakta olan müzesi adına kazıya başlamasını dilediğini, bu bakımdan üstünde durulan Acemhöyük'ü kazmamı teklif etti. Ben bunu büyük ve hayırlı bir hareketin başlangıcı telâkki ettim. Çünkü Anadolu'daki en büyük kazıları dünya üniversitelerinin, üniversite müzelerinin başardığına veya diğer bir deyimle bu prensibi kurma hususundaki büyük rollerine şahid idik. Yalnız ben Üniversite'nin bütçesinden ayırabileceği tahsisatın miktarını tahmin ettiğimden, çok masrafı icap ettiren ve bazı teknik güçlükler gösteren Acemhöyük yerine, onun kadar önemli olan, fakat bazı hu-

susiyetleri bakımından az para ile de kazılması mümkün görülen Fraktin köyü yanındaki höyüğün kazısını teklif ettim. Yalnız bu teklifimde Ord. Prof. Landsberger ile Dr. Nimet Özgüç'ün ileri sürdükleri sebeplerin de müessir olduğunu yeri gelmişken itiraf etmeliyim.

Tetkik gezileri : Bu yazının sahibiyle Dr. Nimet Özgüç'den Kurulan heyete, kısmen Kayseri Müzesi müdürü B. Halit Doral da refakat etmiş ve ayrıca arkeoloji talebelerinden Burhan Tezcan da katılmıştır. Muhtelif fasıllarla, bir buçuk ay devam eden bu kazıdan başka, Fraktin köyü merkez olmak üzere, muhtelif istikametlere yöneltilen tetkik gezileri de yapılmıştır.

Bilhassa Komana Kappa dokya'nın (bugünkü Şar) bu bölgede bulunmasından ve ayrıca birkaç Hitit kabartmasının da varlığından ötürü, ondokuzuncu yüzyılın ikinci yarısındanberi üstünde durulan bu dağlık arazinin antik eserleri ve hele klâsik yolları, tarihi coğrafyası, iki höyüğü hakkında esaslı etütler yayımlanmıştır. ¹ Bununla beraber, şu iki esaslı nokta, yani bugünkü Develi'ye hâkim sarp kayalığın üstündeki kale ile, eteğindeki Selçuklu beldesi, mezarlığı ve yer yer genişliyen münbit Samanlı Vadisine kurulan ilk iskân yerlerinin tetkiki daima ihmal edilmiştir.

Kayseri-Niğde yolunun aşağı-yukarı ortasında ve Prof. Gabriell'in haklı olarak üstünde pek az durduğu *Develi Karahisar*'ın ² gölgesinde kalan, veya onunla karıştırılan gerçek Develi tabiaten mustahkem bir yere kurulmuştur. Sarp bir kayalığın üstüne oturtulan kalenin son izlerini görmek, onun Selçuklular zamanında kurulduğunu ve esaslı bir plân değişikliği göstermeksiz Osmanlılara da intikal ettiğini sezdirmeğe yeter bir ölçüdür. Kalenin eteğindeki aşağı şehrin yok olan surunu restore etmek artık mümkün değildir. Yalnız, bu kısımda iyi korunan bir Selçuklu camii, iki türbesiyle, mermer sandukaları şuraya buraya dağılan ve muahhar yapılar yüzünden kısmen örtülen mezarlığını ve iki klm. aşağıdaki üçüncü türbenin plân, kesit ve kitabelerini ilerde ayrıca yayımlıyacağız.

Kitabesi korunan Camii Kebirin, Selçukluların ünlü Ulu Camileri tipine giren dört köşe bir plânı vardır. Toprak damı düz olup, minaresizdir. Kubbesiz çatısını bir çok sütunun üzerine sıralanan ağır ve tipik Selçuklu kemerleri taşımaktadır. Kapısı, Selçuklu tezyinat sisteminin en sade örneklerine göre süslenmiş olmasına rağmen, etrafını şerit halindeki yazılarla, fevkalâde

1 Şimdilik en önemlilerini şu şekilde sıralıyabiliriz :

a) W. M. Ramsay, The Historical Geography of Asia Minor, London 1898, s. 55, 271 v. d.

b) D. G. Hogarth and Munro, Modern and Ancient roads in Eastern Asia Minor (suppl. papers of the Royal Geographical Society 1893). Biz bu etüdü henüz elde edemedik; yalnız ikinci derecedeki kaynakların yardımı ile esasına nüfuz etmeye çalıştık.

c) E. Chantre, Mission en Cappadoce 1893-1894, Paris 1898, s. 133 v. d.

ç) H. Grothe, Meine Vorderasien-Expedition 1906 u. 1907, Leipzig 1911-12, II; 26 v. d.

Burada bütün kaynaklar toplanmış, tefsir edilmiş ve tabii duruma göre en iyi bir şekilde kıymetlendirilmiştir.

d) H. Rott, Kleinasiatiscbe Denkmäler, Leipzig 1908, 160 v. d.

e) OIC, 8, s. 30 (v. d. Osten).

f) Archäologischer Anzeiger 1940, s. 560 not. 2 (K. Bittel). Burada kaya kabartmaları ve münferit asarı bahis konusu eden etüdler ve ansiklopediler şimdilik zikredilmemiştir.

2 A. Gabriel, Monuments Turcs d'Anatolie I, s. 100.

ince süs örneklerinin çevrelediği görülen ve ayrıca iki kenarında döner sütuncukları bulunan mihrabı, Selçukluların birinci sınıf eserlerindedir. Minberi şimdi Ankara Etnoğrafya Müzesi'nde korunmaktadır.

Devâli türbel-ri mustakildir; bunlar her hangi bir yapıya bağlanmamıştır. Asıl kasabanın içindeki Devâli Türbesi altı köşeli bir kaideye sahip olup, üstündeki külâhı da altı dilimli bir ehlam biçimindedir. Kitabe ve süsü yoktur. Yüksek, sâde ve kare plânının üstü bir kubbe ile örtülen ikinci kümbetin kapısı ile, mihrabının fevkalâde tezyinatı dikkat nazarlarımızı üstüne çekmiştir. Ulu Cami de olduğu gibi, bunun da etrafına eklenen binalar yüzünden tahribi bir az daha kolaylaştırılmıştır. Bu türbe, aşağı şehrin hemen dışındaki mezarlığın ortasındadır. Kesme taştan yapılan bu iki türbeden başka, şehrin dışında ve ikincinin plânına göre kurulan üçüncüsünü ve bu çevreden derlenen sikkeleri son raporumuzda yayımlıyacağız.

Büyük Alman arkeoloğu Bittel, Frakin ile Gezbel arasındaki kaya anıtlarının bolluğunu bahis konusu ederken, buradaki kültür merkezinin varlığını sağlayan iki kuvvetli faktörden birinin münbit Samantı Vadisi olduğunu belirtmişti³. Biz bu vadinin Köşelerle Taşçı ve Çukuryurt ile Ayşepınar arasını, yani Samantı'nın dağlık bölgeye daldığı yere kadar olan kısmını iyice inceledik. Gerçekten Fraktin güneyindeki geniş vadide (şek. 13) ve Ayşepınar ile Menengi arasında, arazi seviyesinden en fazla 0.50-1.00 m. yüksekliği olan heş düz iskân yerine raslanmıştır. Bunlardan Fraktin'e 2 km. mesafede bulunanda yapılan sondajda, İç Anadolu'da «Bakır Çağı» denilen kültüre tekabül eden birçok çanak çömlek bulunmuştur. Aşağı-yukarı 50-75 m. çapında olan bu küçük köyler, iki, bazan üç yapı katına sahiptir. Çanak çömleğin rengi, tekniği, biçimi ve hele siyah astar üstüne beyaz boyalı süsleri, Ahlatlıbel ve Karaoğlan'dakilerin tam eşidir. Biz bunlarda en ufak bir mahallî özellik dahi sezemedik. Küçük sondaj yerinde 2-3 Hitit çanak parçasının eskilere karışmış durumda bulunması, bu çağın bu istasyonlarda da temsil edildiğini veya bu parçaların buraya yakın bir yerden getirildiğini belirtmektedir. Bu köylerin hemen hemen hepsi Roma çağında yeniden iskân edilmiştir.

Bu tipe giren iskân yerlerinin en büyüğü İmamkulu ile Köşeler arasındakiidir. Görülmeleri çok güç olan bu düz iskân yerlerinin Köşelerle Ege ve Köşelerle Küçük Sevakın arasındaki varlığından katıyyen şüphe etmiyoruz. Toroslar'daki iskân şeklinin bu durumu, Forrer'in Karadeniz sahilleri için ileri sürdüğü görüşleri kelimenin tam manasıyla doğrulamaktadır⁴. Buna göre, İmamkulu, Taşçı, Gezbeli ve Arslantaş'daki Hitit kabartmalarının yanında höyüklerin yokluğunu, ormanlık bölgelerin şartlarına uyan ayrı iskân tiplerini, yani bu türlü münferit ve dağınık köylerin varlığı ve inşa malzemesinin tesiri o sebebiyle «kerpiç yerine ağaç» devamlı yerleşme yerlerinin teşekkül edemeyeceği şeklinde izah etmelidir. Böylece ilk çağlarda ormanlarla kaplı olan bu bölgenin kabartmalarıyla ilgili şehir ve köylerini, misal olarak tetkik ettiğimiz düz iskân yerlerinde aramalıdır.

³ Arch. Anz. 1941, s. 564.

⁴ MDOG 65, 1927, s. 40-1.

Bittel, bolluğu sağlıyan ikinci âmili, Doğu Kilikya ile Maraş üstünden gelen yolların Antitorosları bu bölgede aşmasında aramıştı. Yerinde ve bilhassa Bel'ler üstünde yaptığımız tetkikler, bunu kolaylıkla teyid etmiştir. Pınarbaşı'yla, Saimbeyli arasındaki yedi büyük geçitten çoğunun Gök-sun üstünden Maraş'a, Doğu Kilikya'ya; Marabus üstünden de Yarpuz ve Malatya'ya; bir tanesinin de Saimbeyli-Feke-Kozan üstünden gene Kilikya'ya inebileceğini ve bunların mihrakını Komana Kappadokya'nın temsil ettiğini Ramsay, Hogarth-Munro ve bilhassa Grothe'nin yukarıda andığımız esaslı çalışmalarına borçluyuz. Tabiatın tayin ettiği geçitler değişmiyeceğine göre, Taşçı-İmamkulu-Gezbeli-Fraktin kabartmaları ile iki höyük Antitorosların birinci geçidine, yani Gezbel'e göre birer mana kazanabilirler⁵. Roma çağında olduğu gibi, daha eski devirlerde de Kayseri-Zerezek ve Tomarza üstünden Köselere inen kuzey yolu, Fraktin ve Şahmelik'ten Hüseyinli ve Beşkardeş'den Taşçı'ya gelen güney yoluyla birleştikten sonra, ancak Gezbel'den geçerek bir taraftan güneye, diğer taraftan Şar'a (gerçekten o zamanlarda da Komana ise), yani kuzeye doğru yönelir. Kabartmaları, yedi geçidin en ehemmiyetsizi olan Gökbel ve De-debel'e münasebete getirmek, yolu iki misline çıkaracağında mümkün değildir⁶. Köselere inmeden Tomarza üstünden Kızıldağ istikametini tutan yolun da Kurubel'den geçtiğini buradaki hiyeroglifli ve aslan kabartmalı bir Hitit anıtının varlığı ile, Roma yolunun akışı doğrulamış ve bu, araziyi iyi kıymetlendirenler tarafından çoktanberi sezilmiş bulunmaktadır⁷. Bununla beraber, bu Hitit yollarının meselâ Kuruçay-Bel'den geçen Roma şosesi gibi, düzenli ve taş döşeli bir yol olduğunu kabul etmek de hatadır; bunlar daha ziyade emniyeti sağlanmış kervan yolları - torak yol - tipindedir. Bu bahsı kapatmadan önce, Fraktin çevresinin Kayseri'ye Zerezek üstünden bağlandığını ve bugünkü Develi-İnce su yolunun tercih edilmediğini ve Erçiyeşi takip eden dağ yolunu tetkik etmeden önce bu hususta da bir şey söylenemeyeceğini belirtmeliyim.

Bütün bu mıntakanın Romalılar çağında kesif bir iskâna tabi olduğunu Fraktin çevresinde, Samanti boyundaki sırtlarda görülen taş ve toprak tümülüslerle, kayalıklara oyulan lâhitler, oda mezarları ve köy harabeleri doğrulamaktadır. Bunları K. Kappadokya'ya, Kayseri'ye ve Develi çevresine bağliyan tali yolları yumuşak andezit tabanın üstündeki tekerlek izlerine göre restore etmek pek kolaydır.

Bu mıntakanın yol ve iskân prensipleri bakımından üstünde durulması gereken iki hususiyeti daha vardır: Bunlardan birincisi, dağlık kısımlarda ve hele kale adı verilen köylerin civarında yokolmuş veya kıt kalıntıları henüz görülebilen kalelerin varlığıdır.

Hâkim sırtlara kurulan bu kaleler, bel'lere doğru dallanan yolları kontrol edebilecek yerlerdedir. Biz görebildiklerimizde, Romalılarınkinden daha eski çanak çömleğe rastlıyamadığımız gibi, yapı teknikleri de Hititlerinkiyle ilgili

5 Archä. Anz. 1940, s. 560, not. 2.

6 H. Grothe II, s. 29.

7 H. Grothe I, 269 ve en son olarak Archä. Anz. 1940, s. 560, not. 2 (K. Bittel).

değildir. Bunlar arasında, ilk şeklini en iyi koruyan Şahmelik'in 5 km. kuzey doğusunda, genişçe bir vadinin bir ucunda, Sevakın Dağı eteğinde ve iki hattı içtima arasındaki platodadır. Genişçe bir methal, uzun bir koridor, iç ve dışta dikdörtgen ve kare plânlı kulelerden ibaret olan bu kale (şek. 14), kuru duvar tekniğine göre kurulmuştur. Birbirlerine iyi alıştırmış irili-ufaklı taşların dış yüzleri çekiçle düzeltilmiş, köşelere de kesme taşların yerleştirilmesine dikkat edilmiştir. Kaleyi kalın ve kuru duvarlar, platonun dik kısmındaki geniş teşkilâtli mağaralara bağlamaktadır. Posatlı üstünden Tomarza'ya kolaylıkla bağlanabilen bu kale, Romalılar zamanında yapılmış, Bizanslılar tarafından kullanılmış ve ayrıca Ermenilerin de sığınağı olmuştur.

İkincisi, bu sahada Selçuklu devrine ait kervansaray, kale, türbe ve kasaba harabelerinin yokluğudur. Bunun izahı bize düşmemekle beraber, sebebini Doğu Torosların bu dağlık kısımlarının güneyde kışkıyan Türkmen boylarının yaylağı olmasında ve buradaki aşiretlerin hayat tarzında ve ayrıca bu sahanın bu çağlarda bir sınır bölgesi oluşunda aramalıdır.

Kazılar: Bittel, Fraktin kaya kabartmasının yanındaki burunun üstünde bir iskân yerini keşfetmiş ve buradan Bakır Çağı, Hitit ve Kappadokya devrine ait çanak çömlek toplamıştır⁸. Biz önce Bittel'in yazdıklarına ve tam karşısındaki höyüğün varlığına dayanarak, bu yerin bir karum olabileceğini tahmin etmiştik. Bunun için iskân sahasının tam ortasında ve 16X18 m. boyunda bir alanı kazdık. Anakaya'ya 30 cm. derinlikte erişildi. Temelleri yer yüzünden de belli olan dikdörtgen plânlı büyük bir yapının (şek. 15) yanyana dizilen mutfağı, kileri ve oturma odası açıklanmıştır. 12 X 10 m. ölçüsünde olan ve temelleri düzensiz andezitten yapılan bu evin tabanından toplanan çanak çömlek, İç Anadolu'da M. ö. 3 üncü bine tarihlenenlerin her bakımından eşidir. Obsidiyen bıçaklarla, el değirmeni taşları, ağırşak ve ağırlıklar bilinenlere yeni birşey katmamıştır. Bu sahanın hemen hemen her tarafı kazılmış olmasına rağmen, bu çağı karakterlendiren kalıntılardan başkasına raslanmamıştır. Bittel'in satıhtan derlediği Hitit ve Kappadokya parçalarına bütün kazı boyunca raslanılmamış ve bu sahanın bu devirlerde iskân edilmediği, adı geçen çanak çömleğin buraya sonradan ve başka yerden tesadüfen getirildiği, bunların da Bittel tarafından toplandığı anlaşılmaktadır. Bu düz iskân yeri Samantı vadisinde görülenlerin Karasu'yu takiben platoya doğru devam ettiklerine bir işarettir.

Kabartma ile uzak veya yakından ilgili olmıyan bu iskân yerinden sonra, önceden kararlaştırılan ve uzunluğu 150, genişliği 80, yüksekliği 15 m. olan Fraktin höyüğünün kazısına başladık. Eskidenberi bilindiği gibi, bu çevrede birincisi Şahmelik ile Hüseyinli, ikincisi Kazlı Gömedi ile Epçe arasında (Fraktin höyüğü) olmak üzere, iki höyük vardır⁹. Höyüğün tam tepesinde, 20x8 m. boyunda bir alan açıldı; ve 7.50 m. derinliğe inilmek suretiyle, üç kültür katı tespit edildi:

a) Roma devrini temsil eden son kültür, üç safhadır. İlkini, köşeleri kesme, temel ve duvarları da tuğla boyundaki düzenli taşlarla örülen monümental bina temsil etmektedir (şek. 16). Binanın her tarafı, bu çevrenin bugünkü evle-

⁸ Archä. Anz. 1939, s. 565 v. d.

⁹ OIC 8, s. 32.

rinde olduğu gibi, taşandır. Bu, Orta Anadolu höyüklerinde görülebilen Roma yapılarının en büyüğüdür. Höyük, bu çağda bir şehirdir. Esasen bunu, etekteki ören yeri ve mezarlık da doğrulamaktadır. İkinci safhayı, bu binanın tahribinden sonra onun içine ve hatta temellerini de kesmek suretiyle yapılan küçük bir bina temsil etmektedir (şek. 16). Bundan sonra buraya yeni binalar kurulmamış ve bu harabenin üstü aynı çağın mezarlığı olarak kullanılmıştır. Mezarların hepsi, tek veya 2-3 kesme taşla yapılmış olup, s a n d u k a biçimindedir. Batıdaki sırtlar üstünde görülen irili-ufaklı taş tümülüsler, bu mâmur beldeye ait olmalıdır.

b) a'nın derin temelleri küçük yapılardan teşekkül eden ve son safhasında yangın geçiren Frig mahallesini çok tahrip etmiştir. Bu katta Friglerin ilk ve geç safhasına ait boyalı ve tek renkli çanak çömlekten başka, damga bir mühürle, Mısır'dan ithal edilen hiyeroglifli s k a r a b e'ler bulunmuştur. Üstündekinin aksine, bu katın evlerinde kerpiç ve hatil kalıntılarına bol bol raslanmıştır. Tahrip edilen ve her şeyi bir birine karıştırılan bu safhada bol asara raslanmamış olmakla beraber, burada da «Friglere aidiyeti» söylenen ve M. ö. ikinci binin sonu ile birinci binde kullanılan çanak çömlek nev'inin varlığından şüphe edilemez.

c) Bu kazı mevsiminde incelenen en eski safhayı, Hitit Çağı temsil etmektedir. Büyük bir yangınla sona erdirilen bu katı kömürleşmiş ağaçlarla, kızarmış toprak ve siyahlaşmış, parçalanmış andezitler karakterlendirmektedir. Höyüğün her tarafına yayıldığı görülen bu yangından hiç bir eşya kurtarılamamış ve her şey bırakıldığı yerde elimize geçmiştir. Kazılan sahanın darlığı, temellerin kesikliği ev plânlarını tesbit etmemize engel olmuştur. Çanak çömleğin teknik ve biçimleri, K ü l t e p e ve B o ğ a z k ö y' de bulunanlardan farksızdır. Tekniği kaba olan adak kaplarına, bir arada/topluca raslanmıştır. Büyük Hitit çağına ait olan bu çanak çömlekle birlikte bulunan mütenazır kulplu, ince-uzun boyunlu, alçak emzikli vazo «S t i r r u p v a s e» doğrudan doğruya K ı t' a Y u n a n i s t a n' dan ve S o n H e l l a s medeniyetinden idhal edilmiştir. Buna göre, bu boyalı vazo, Doğu'nun bu iç bölgelerinde, hususiyile Orta Anadolu'da raslanan Yunanistan menşeli ilk kaptır. Bunun hem kronoloji, hem de Anadolu-Ege münasebetleri bakımından önemi pek büyüktür.

1.20 m. kalınlığı olan bu yangın katındaki tunç âletler bol ve çeşitlidir. Tunçtan yüzük, küpe, iğne ve pendants gibi her yerde raslanan küçük süs eşyasından başka, söğüt yaprağı biçimindeki okuçları, kargı ucu, iri-kalın kol ve bacak bilezikleri, tas ve fincan ile başka yerlerde eşini göremediğimiz kolcuklu ve sap delikli ufak merâsim baltası (şek. 12), henüz ağaç sapı ile korunan sap delikli ve mahmuzlu iri balta, ucu geriye kıvrılmış büyük hançerle, sap delikli bıçak bilinen Hitit maden âletlerinin zengin bir koleksiyonunu temsil etmektedir.

Yanmış bir binaya ait odanın 7.30 m. derinlikteki tabanından çıkarılan bu asarın yanında bulunan üç silindir mühür de çok ilgi çekicidir. Yarısı kırılmış ve ayrıca evle birlikte yanmış olan birinci silindire büyük Hamurabi'nin ve mühür sahibi kadının adları ç i v i y a z ı s ı ile hakedilmiştir. Tanrıların (İ l a b r a t ve I a m a s s u) belden yukarı kısımları eksiktir. İkinci silindir de E s k i B a b i l devri üslubuna göre işlenmiş olup, üstünde tahtta oturan ve elinde

başak tutan bir tanrı ile, hamle vaziyetinde iki Gılgamış tasviri sezilmektedir. Üçüncüsünün de Geç Assur çağına ait oluşu, bilhassa kronoloji bakımından önemlidir.

Babil menşeli olan bu iki mührü aynı merkezde ve hatta aynı odanın tabanında ve bilhassa İç Anadolu'da raslanmış bulunulması, Kültepenin aşağı-yukarı 75 klm. güney batısındaki Fraktin höyüğünün önemini arttırmaktadır. Geç Assur çağına ait olan mühür, bu katta in tr u s i o n'dur; yukardan aşağıya inmiş olması icab eder M. ö. 1500/1400-1200 yılına ait olan bu büyük yapının maalesef yalnız bir odasının yarısı kazılabilmektedir. Gelecek sene hem bu bina, hem de bitişindeki yapılar açığa çıkarılacaktır. Burada dikkat nazarımızı çeken en mühim nokta adı geçen evle, tabanında bulunan çanak çömlek ve madenî eşyanın Büyük Hitit Çağına, aynı tabandan derlenen iki silindir mühürün de daha eski bir devreye ait olmasıdır. Biz bunu, mühürlerin uzun müddet kullanılması veya saklanması suretiyle izah ediyoruz.

Yanan evin altında bu nevi bir felâkete maruz kalmıyan Hitit kültürünün ilk safhası, önümüzdeki yıllarda tetkik edilecektir. Burada çivi yazılı ve yazısız Babil ve Geç Assur silindir mühürlerinin varlığı ve ayrıca Develi çevresinde de bir Kültepe tabletinin bulunmuş olması¹⁰, daha eski tabakaların tetkikini zaruri kılmaktadır. Açığa çıkarılan yanık evle, zengin eşyası P u d u h e p a ve I I I. H a t u ş i l adına yapılan kabartmaya ait şehrin (kabartmanın 1800 m. doğusunda) evlerinden bir tanesidir. Heyetimiz bu şehri restore etmeyi ve kabartmaya olan bağı üstünde durmayı ihmal etmiyecektir.

TAHSİN ÖZGÜÇ

EXCAVATIONS AT FRAKTIN NEAR DEVELI AND RESEARCHES IN ANTI-TAURUS REGION

The University Museum of Ankara began excavation at Fraktin near Develi and made explorations in the region of Anti-Taurus, specially in the area between Develi and Saimbeyli. The staff of this expedition was the same as that that carried out excavations at the plain of Elbistan. As we wanted to learn the habitation conditions in this region, the members of expedition studied the ancient roads, which were closely linked to the seven passes in the Anti-Taurus mountains and also tried to determine the strategic points, which dominated these roads and investigated the open settlements along the Samanti-River, belonging to the Hittite and Copper Age periods.

The excavations were started at an open settlement, which was first discovered by K. Bittel on a rocky place on which is also located the famous Hittite relief. It took us three days to reach the bed-rock and in this space we unearthed the remnants of a building with 3 or 4 rooms and in it we

¹⁰ Belleten 39, s. 409 (E. Bilgiç). Bugün de Develi'de bir antikacının elinde bir Kültepe tabletinin saklandığını tesadüfen öğrenmiş bulunuyoruz.